

provést navazující výzkum opřený o rozsáhlé psané korpusy, kterým by se dalo doložit, zda a jak souvisí zastoupení sufixů v sociolektech s jejich četností ve spisovné češtině. **P. Mitter** se zabýval redukovánými formami proprií s onymickým příznakem neoficiálnosti a potvrdil, že tyto typy (např. *Jizerky*, *Staromák*, *Mácháč*, *Kanáry*) se nejčastěji vyskytují v mluvených projevech nespisovného rázu, případně v psaných textech se zjevnými rysy mluvenosti. Do spisovných mluvených projevů pronikají jen ojediněle, především pak derivované univerbizáty tvořené sufixy *-ka/-ky* nebo *-ák*. **J. Málková** v osvěžujícím příspěvku o jménech koček z kočičích útulků probrala motivaci a tvoření těchto pojmenování a přispěla tím k upřesnění jazykového obrazu zvířete v dnešním světě. Vysledovala mimo jiné, že společným rysem studovaného souboru sociolektismů je kladná expresivita, která se odráží ve vysokém počtu deminutiv.

Plzeňská kolektivní monografie *Sociolekty v různých sférách komunikace* se vyznačuje soudržností a tematickou jednotou. Přináší množství rozmanitých poznatků i cenných podnětů pro další zkoumání. Po editorské stránce je uspořádána velice pečlivě. Díky své obsahové různorodosti i snadné dostupnosti elektronické podoby¹ si jistě najde mnoho čtenářů jak mezi lingvisty nebo literárními vědci, tak mezi učiteli.

Mladý Deml

Lukáš Prokop, Památník národního písemnictví v Praze

prokop@pamatnik-np.cz

DEML, Jakub. *Po Bohu celý Váš. Korespondence Jakuba Demla a Josefa Floriany. IX. svazek. Praha: ÚČL, 2023.*

Devátý svazek korespondence básníka a kněze Jakuba Demla, tentokrát s Josefem Florianem z let 1903–1935, je z mnoha ohledů důležitý dokument. Zahrnuje období, kdy Jakub Deml pracoval pro Josefa Floriany a po určitou dobu také žil ve Staré Říši. Období končí roztržkou roku 1911 a až v roce 1920 se vztah částečně obnovuje. Přesněji řečeno svazky tedy zahrnují korespondenci z let 1903–1911 a 1928–1935. Jak píše Daniela Iwashita, autorka komentáře, je to „rozhovor do zdi“, knihy totiž přinášejí nesrovnatelně víc dopisů Demlových, listů staroříšského nakladatele je jen několik, a „i to málo, co z Florianovy tehdejší korespondence zbylo, je psáno tak „jako by byly listy určeny někomu jinému,“ pokračuje autorka komentáře.

Deml začíná publikovat už v roce 1904 knihou *Slovo k Otčenáši Františka Bílka*, v plné síle však až právě po roztržce s Florianem, v desátých letech. Korespondence se tak stává spolehlivým zdrojem informací, co se s Demlem na počátku století dělo. Mladý kněz, redaktor a překladatel, kterého tu nacházíme, je už oním energickým, výřečným mužem, který pochopil, „jak je každá tečka nelidská“. Myšleno v životě i v rozhovoru. Korespondence s Florianem ukazuje, do jaké míry se Deml nechal

¹ Kompletní text je dostupný v Digitální knihovně Západočeské univerzity v Plzni: <https://doi.org/10.24132/ZCU.2023.11948>

nakladatelem ovlivnit, jak mu podléhal, s jakou oddaností se k němu obracel, jak ho, jak by sám napsal, „miloval“. Příznačně to dokládají zanícená oslovení: můj pane, nejmilejší, drahý, v české i latinské podobě.

Tématem, jež má vliv na téměř celou tuto korespondenční výměnu, je Demlův spor s církevními nadřízenými. Kněz je poslán z místa na místo, většinou z malé vesnice do ještě menší. Různé zákazy a všelijaká napomenutí vrchnosti ale nebere nijak tragicky, spíš jako materiál, o němž se dá dosyta povyprávět. Můžeme-li Demlovi tehdejší lehkost brát vážně, tušíme, že svou roli sehrálo nadšení a spolupráce právě s „heretikem“ Florianem, dříve ještě navázané přátelství s Otokarem Březinou. Není to tedy ještě ten truchlící, posmutnělý, ukřivděný, běsnící, útočný a zoufalý Deml, jak se objevuje ve třicátých a na počátku čtyřicátých let. Do svých dopisů zamíchává vtipně podané příběhy vyloučení z církve, bludařství, různé charakterové zvláštnosti přátel ze semináře: jeden se rád toulal, aniž by dal nadřízeným vědět, jiný si ukládal nepřiměřená pokání, jiný svérázně kázal. Ochota vést hovor o „svatých věcech“, ale i o naprostých marginálních a nezřídka snad také nesmyslech, to donutí každého Demlův styl nakonec přijmout. Nepřekonatelný je Jakub Deml v tomto líčení, neboť jako málokdo dokáže v jediné větě proplést nesrovnatelné. Toto zcivilnění, které se později objeví a je tak podmanivé v *Rosničce* (1912), *Pro budoucí poutníky a poutnice* (1913), *Domů* (1912) a bude typické pro celé *Šlépěje*, je spisovatelovým výkladem moderních tendencí, jinde hledaných nejmladší básnickou generací, ale i například takovým S. K. Neumannem.

V dopise 177 píše Florianovi o exkomunikaci kněze Svozila, odpadlíka od víry, kacíře, žijícího v konkubinátě. To jsou témata s ohledem ke Svozilovu životu jistě nesmírně závažná, Deml však jedním dechem připíše, že přikládá prospekty Živnostenské banky, a věc je pro něj zatím skončena. V dopise 154 se zase dozvídáme detail, že sochaři Bílkovi za litinový krucifix na hrob své matky nabídl deset včelích rojů. Vše přijímá nadšeně, s „nerozlišující pozorností“, lehce, čtenář snadno pozná, jak rád svému příteli Florianovi píše a že jediné, co by ho mohlo opravdu zasáhnout, by bylo vydavatelovo mlčení. Proto je výřečný, někdy rozvleklý, prosí, někdy skoro žadoní o přítelovu odpověď, a když dlouho nepřichází, až tehdy klesá na duchu. Není tu však zatím žádná stopa hořkosti, výčitek, hněvu a pocitu vyvržení, poplívání a ponížení, které Deml později ať už skutečně, nebo přepjatě bude zakoušet a zaplňovat jimi stránky svých pozdějších knih. Přinášejí-li tedy přítomné dva svazky demlovskému čtenáři něco nového, pak je to právě tato lehkost, s níž klerik přijímá svou situaci v době, kterou demlovský badatel, Vladimír Binar, nazve „heroickou“. Patrná je proto důležitá jedna Demlova vlastnost, k níž nepřímou odkazuje a s přibývajícími roky stále víc a stále explicitněji, a ne vždy s takovou neokázalostí a tak nevtrávně. Tou je potřeba lásky. Deml je vlastně do Floriana zamilovaný. Právě proto, že byl schopen svého přítele tak „milovat“, a to bez zoufání, snášel vrchnostenské ústrky snadno. Láska ke staroříšskému patriarchovi, jehož úmysly byly všelijaké a zvláštní, ho natolik sytla a okouzlovala, že doslova vše vítal i jako vhodný materiál pro každý další list, k němuž zasedne a který svému drahému příteli odešle. Svěžest, která proto z těchto vlastně pracovních dopisů vane, se v pozdějších Demlových knihách postupně vytrácí, mění se v nátlak a manipulaci.

Nutno také dodat, že Deml, i to naznačují dopisy, svému okolí podléhal, nechával se vléct tam, kam zřejmě sám nechtěl. Ať to byl právě Josef Florian, zřejmě v tom nejlepším slova smyslu Pavla Kytlicová, jejíž přítomnost na něj působila vlastně konejšivě, v horším už pak Marie Rosa Junová, která naopak ve stárnoucím muži dokázala vyvolat nejružnější běsy.

To je tedy, řekněme, to Demlovo, co knihy přinášejí, naší pozornosti by ale nemělo uniknout ani ediční zpracování. Právě to spoluurčuje dojem, který si čtenář ze svazků odnese. Je třeba říct, že jsou připraveny s nesmírnou důkladností, pílí, poctivostí a nasazením, až by se čtenáři chtělo říct, že za takovou lopotu nemohou být autoři nikdy dostatečně odměněni. Jak si vyložit ten obrovitý a nesmírně náročný poznámkový aparát, doslov, předmluvu, studie, soupisy, prameny, přehled tiskařů, s nimiž Florian a Deml spolupracovali, rozsáhlé vysvětlivky a několikastránkové nadšené poděkování, dohromady tvořící víc než třetinu knih? Vysvětlení je jediné: demlovské nadšení a žánrová opulentnost přešla na všechny, kteří se svazku věnovali. Nalezla v nich víc než důstojné pokračovatele básníkovy literárního nasazení. Doufejme, že zápal i po takové práci, jakou byla jistě příprava těchto dvou svazků, vydrží.

Jak slyšet a rozumět. Nová publikace o poslechu s porozuměním

Ivana Bozděchová, FF UK v Praze

ivana.bozdechova@ff.cuni.cz

BIELEŇ, Jitka. *Vy to opravdu slyšíte? A rozumíte tomu? Univerzália a specifika poslechu s porozuměním.* Instytut Filologii Słowiańskiej, Uniwersytet im. A. Mickiewicza w Poznaniu, Poznań: 2023.

Knih Jitky Bieleňové se zabývá poslechem s porozuměním. Tato dovednost je jako tzv. naslouchání uvedena v Rámcovém vzdělávacím programu, přesto se obecně jeho nácviku při výuce češtiny věnuje poměrně málo prostoru. Přitom v procesu osvojování mateřského jazyka poslech s porozuměním výrazně předchází mluvení. Žáci se s poslechem často seznamují až při studiu cizího jazyka. Právě na tuto skutečnost autorka poukazuje a prokazuje vlastní studijní i pedagogické zkušenosti z cizích jazyků. K tématu tak v mnohém přináší novátorské a interdisciplinární pohledy, což může být podnětné i pro výuku češtiny jako mateřského jazyka. Oceněnihodné je tak např. autorčino propojování vědeckých poznatků a pedagogických zkušeností s potřebami žáků a vyučujících nebo reakce na zcela nové souvislosti, jako je např. existence umělé inteligence.

Publikace zahrnuje osm výkladových kapitol, závěr, seznam literatury, 2 přílohy (Přepisy poslechových textů k poslechovým úlohám v kapitole Aplikace, Seznam doporučených písní vhodných k didaktickému využití), věcný a jmenný rejstřík. Výklad vychází z pojednání o poslechu s porozuměním v odborné literatuře; záslužně např. představuje aktuální vědecké koncepty vybraných vědních oborů, faktory limitující